

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI DERSİ UZUN TEZİ

AŞKININ TUTSAKLIĞINDA KADIN

Kılavuz Öğretmen: Şule Kaynar

Öğrencinin Adı: Umay

Öğrencinin Soyadı: ATAY

Diploma Numarası: 1129 - 0015

Sözcük Sayısı: 3973

Araştırma Sorusu: Peride Celal'in "Gecenin Ucunda" adlı romanında odak figürün varoluş sorunu hangi yönleriyle ele alınmıştır

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı, A1 dersi Türk Dili ve Edebiyatı alanında ele alınan bu tezde, Peride Celal'in *Gecenin Ucunda* adlı romanında odak figür Macide'nin varoluş sorunu neden ve sonuçlarıyla incelenmiştir. Bu tezin amacı, bireylerin, özellikle kadınların varolabilme sorunlarındaki tutum ve davranışlarında sürecinde gelişen engel ve fırsatların kendi hayatlarında nasıl bir değişime neden olduğunu odak figürler Macide üzerinden gözlemlemektir. Üç bölümden oluşan tezin birinci bölümünde aşkın Macide'nin varoluşundaki rolü üzerinde durulurken, ikinci bölümde toplumsal sorunlar ve farklılıklar etkeni tartışılmış, son bölümde ise kadın-erkek ilişkilerinin Macide'nin varoluş çabasındaki yeri incelenmiştir. Tezin son bölümü olan sonuç bölümünde ise araştırmanın verdiği sonuçlar ana hatlarıyla açıklanmış, varolma çabası içinde olan bireylerin üzerindeki kişisel ve toplumsal etkenler görülmüş, bir birey olarak varoluş sorunu çözümlenmiştir.

Kelime Sayısı : 118

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
1. Giriş	3-4
2. Aşk	5
2.1. Mutluluk.....	5-8
2.2. Tutsaklık.....	8-13
3. Toplumsal Farklılıklar	13
3.1. Bireyin Kendiyle Çatışması.....	13-16
3.2. Bireyin Toplumla Çatışması.....	16-19
4. Kadın – Erkek İlişkileri	20
4.1. Eşitlik Sorunu.....	20-21
4.2. Varoluş Sorunu.....	22-26
5. Sonuç.....	27-28
6. Kaynakça	29

1. Giriş

Erkek erkil toplum yapısına geçilen ilk çağlardan bu yana kadın varoluş çabası içine girmiş, hem toplumla hem kendiyile çatışma içine sürüklenmiştir. Peride Celal'in "Gecenin Ucunda" adlı romanında kendi ayakları üzerinde durmaya, bir kadın olarak varılmaya çalışan Macide'nin gelişimi ve varoluş yolculuğu konu alınmıştır. Yapıt, maddi imkanlarla şekillenmiş sınıflı ve erkek erkil bir toplum yapısından toplum genelinin çok daha üstünde bir refah ve lüks içinde yaşayan, batı özentisi "kaymak tabaka" ile aydın, ülkesinin geleceğine, adalete inanan refah düzeyleri ülkenin ortalamasında, fikirlerine sıkı sıkaya bağlı orta sınıfı irdelenmiş, bu kesimlerin çatışmasını odak figürün varoluş sorunu içinde ele almıştır. Macide, insanı değiştiren aşk, refah ve adaletsiz bir düzenin etkisinde kendi ayakları üzerinde bir kadın olma çabası içine girmiş, kimi zaman yılmış, kimi zaman erkek figürlerin gölgesinde kalmış en sonunda tüm bu etkenlerden sıyrılarak kendini var etmiştir.

Tezin birinci bölümde, Macide'nin varoluşunda aşk, etken ve engel olarak iki zıt kutbuyla incelenmiştir. Macide'nin Kazım Işık'a olan koşulsuz aşkı onu mutluluğa ulaştırırken aynı zamanda tutsak etmiştir. Tezin ikinci bölümde ise, toplumsal farklılıklara uyum sağlamaya çalışan Macide'nin benimsemiş olduğu orta sınıftan aşkın peşinde "kaymak" tabakaya sürüklenmesi, bu kesimde varılmaya çalışması kendi iç çatışmaları ve toplumla çatışmaları üzerinden anlatılmış, "kaymak" tabakadaki yozlaşmışlık irdelenmiştir. Tezin son

bölümünde yapıttaki kadın – erkek ilişkileri eşitlik ve varoluş olguları üzerinden verilmiş, bu öğelerin Macide'nin gelişim sürecindeki etkisi konu alınmıştır.

Aşk, zamanla tutsaklık hissi, anlaşılmazlık ve sınıf farklılıklarıyla yıprandığında Macide gözlerini açmış, hayatının kontrolünü kendi eline alarak, Ankara'ya, bireyselliğine, gelişmiş, kadınlığını keşfetmiş, ideallerine daha da bağlanmış biri olarak geri dönmüştür.

Bu tez çalışmasında, Peride Celal'in "Gecenin Ucunda" adlı romanında, odak figürün kadınlığını keşfetme, farklı sınıflarda varolma süreçlerinin nasıl irdelendiği ortaya konulmuştur. Yapılan incelemelerde, kadının içsel dünyası iç çatışmalarıyla anlatılmış, toplumunun koşulları ve baskıları içerisinde nasıl varolma çabası verdiği konu alınmış, yapıtta yazarın bu süreci nasıl aktardığı odak figürün kendi anlatımıyla örneklendirilmiştir.

2. Aşk

Aşk, roman boyunca odak figür Macide'nin kimlik arayışında başrolü oynamıştır. Macide'nin iç çatışmalarının da en büyük sebebi olan aşk, onun hem mutluluğuna hem de tutsaklık hissine kaynaklık etmiştir. *"Büyük bir yazar 'Her şeyin, savaşların bile nedeni sevdada aranmalı' demiş."* (sayfa 410)

Macide, aşk ile beraber aslında yıllardır hayatında eksikliğini hissedip bir türlü anlamlandıramadığı bir boşluğu tamamlar, aşkın yarattığı mutluluğu, heyecanı ve huzuru Kazım Işık'la tadar ancak kendi ayakları üzerinde durmak için çabalayan, toplumda kadının özgürlüğü idealine sıkı sıkıya bağlı olarak yaşamış bir kadın olarak Kazım Işık gibi otoriter ve baskın bir karakterin gölgesi altında aşkın yarattığı huzur ve mutluluk yerini tutsaklık hissine bırakır.

2.1. Mutluluk

Vatanı ve kendisi için yüksek ideallere sahip ve kendi ayakları üzerinde durmayı bir hedef belirleyen Macide, yaşıtalarının aksine kendini evlilik ve düğün hayallerine kaptırmamış, kendi ayakları üzerinde durarak, ülkesini daha gelişmiş ve adaletli bir yer haline getirme fikrine öncelik vererek kadınlığını arka plana atmış ve aşka uzak durmuştur.

Birbirlerini çok seven orta sınıf bir ailenin tek çocuğu olan Macide, annesinin sattığı antika kutudan elde ettiği bütçe ile çocukluğunun bir kısmını geçirdiği yer olan

İstanbul'a tatile gitmeye karar vererek, bilmeden aşka doğru bir adım atar, tren yolculuğu sırasında Ahmet Işık ile tanışır, onun görgüsünün ve iltifatlarının büyüüne kapılır.

“İçimi kadınca bir övünmenin tatlı bir sıcaklığı kapladı. Görünüşe bakılırsa yalnız kalmayacaktım İstanbul'da. Hoş bir arkadaş, zararsız bir flört? İyiden iyiye yumuşuyordum” (sayfa 42)

Macide, Ahmet'e aşık olmamasına karşın ondan hoşlanmış, kendi ideallerine ters düşerek Işık'ın sahip olduğu rahat ve lüks hayatı arzulanmıştır. Bu arzusu onu Ahmet Işık ile daha da yakınlaştırmış, nişanlanmaya kadar götürmüştür.

“Fırtınada önüme çıkan can simidiydi Ahmet. Güçlü omuzlarına abanmak, yorgunluğumu, eskimiş dostları, gençlik hayallerini geride bırakıp rahata kavuşmak istemişim. Bir araçtı; beni yıllardır arayıp durduğum mutluluğa götürecek köprülerden biriydi o.” (sayfa 445)

Ali Işık, Macide'yi İstanbul'un ünlü iş adamlarından olan ağabeyi Kazım Işık ve ailesi ile tanıştırmış, lüks hayatın görkemini Villa Işık sayesinde bir kere daha Macide'nin gözleri önüne sermiştir. Ahmet Işık Macide'yi rahata kavuşma, huzur bulma hayallerine sürüklese de onun hayallerinin erkeği değildir. Bunu, Kazım Işık'la birlikte farkına varır Macide, Ahmet'in ona gösterdiği sorumluluklardan uzak rahat hayatın yanında korumacı, otoriter kişiliği ile Kazım Işık onu sarıp sarmalayacak birçok açıdan tatmin edebilecek, tutkulu bir aşk vadedmektedir. Macide, Kazım Işık'la tanışmasıyla beraber Ahmet ile ilişkisinde eksikliğini hissettiği duyguları

tatmaya başlar, bir yandan geri plana atmış olduğu kadınlığıyla tanışırken bir yandan da arzuladığı aşka kavuşmak ister.

Kazım Işık, hırslı, başarılı, kontrolü elinde tutmayı seven ve detaycı bir karakterdir. Macide'ye aşık oluncaya dek İstanbul sosyetisinin sosyal düzeninin oldukça benimsemiş ve kocasının gölgesi altında bir karakter oluşturmuş olan Nermin Hanım ile evlidir.

Macide, Villa Işık'ta zaman geçirmeye başladıkça Kazım Işık'a da aşık olmaya başlar, Kazım Işık'ta çevresindeki kadınlardan bireyselliği ile farklı duran bu kadından hoşlanmış, istediği her şeyi elde etmeye alışkın olduğundan Macide'nin, kardeşi Ali'nin nişanlısı olmasını umursamadan onu elde etmek için uğraşmıştır, ona jestlerde bulunmuş ancak otoritesinden ve kibirinden hiç ödün vermemiştir.

İlk başlarda gizli gizli buluşup, aşklarını herkesten gizli yaşar Kazım Işık ve Macide. Kazım Işık gerek toplumdaki gerek ailedeki statüsüyle herşeyi kendi isteklerine, aşklarını yaşamaya uygun şekilde düzenler, Ahmet Işık'ı Amerika'ya gönderir, Macide'nin kaldığı pansiyonun sahibi Nadya'yı ise para ile susturur. Omuzlarından sorumluluklarını kaldıran, onu koruyup kollayan bir erkek, Macide'nin hayatındaki, babasını erken yaşta kaybetmesiyle boy gösteren güçlü erkek figür eksikliğini de kapatarak körkütük aşık olmasına neden olur.

Ne Nermin Hanım ne de Ahmet Işık, Kazım Işık ile Macide arasında doğan tutkulu aşka engel olabilmıştır. Macide, yaşadığının yanlış olduğunu, ideallerine ters düştüğünü bile bile sever Kazım Işık'ı. Yıllardır aşktan evlilik hayallerinden uzak

duran o kadın gitmiş, aşkla birlikte kadınlığını keşfeden yepyeni bir Macide çıkmıştır ortaya.

2.2. Tutsaklık

Kazım Işık'ın eşi olarak Villa Işık'a yerleşmesiyle yepyeni bir hayata başlar Macide, ideallerinden ne kadar uzaklaştıysa o kadar aşık olmuştur Kazım Işık'a. Bir süre sonra o da Nermin Hanım gibi Kazım Işık'ın gölgesi altında kalır.

“Bana gelince, onu sevdiğim, sevildiğime inandığım sürece, her şeyden aldanmayı kabullenmiş garip bir durumum vardı. Tek istediğim onun sevgisine aldanmaktı.” (sayfa 451)

Kazım Işık, Macide'de Nermin Hanımda bulamadığı özellikleri, karakteri olan bir kadını bulmuş ve onunla hissedemediği şeyleri Macide'ye karşı hissetmiştir.

“Benden bütün beklediği de buydu. Başkalarına benzememek; olduğum yerde uslu akıllı oturup fırtınaların yıpratıcı yorgunluğundan, bıkip usandığı insanlardan, işlerden uzaklaşmak istediği zaman durgun bir koy gibi bağrıma koşmak. Nermin Hanım'da bu gönül rahatlığımı bir türlü bulamadığını söylerdi.” (sayfa 480)

Kazım Işık kontrolü elinde tutmayı seven kişiliğiyle, Macide'yi mutlu edebilmek, onun geçmiş hayatının zorluklarından ve ağır sorumluluklarından sıyrılmasına yardım etmek için elinden geleni yapmış bu şekilde Macide'nin hayatının kontrolünü de yavaş yavaş kendi eline almıştır.

Macide gerek aşkın verdiği cesaret gerek Kazım Işık'ın sahip olduğu güç ile daha kendini güçlü hissetmeye başlamış aslında bir o kadar da kendinden uzaklaşmıştır.

“Evet bir başkasıydım o zamanlar. Gülüşüm Cihangir'in, yürüyüşüm Serra'nın, sesim, gözlerim sözlerim Kazım Işık'ındı. En çok ona benziyordum. Onun gibi bencil, onun gibi sevişmeye düşkündüm. Kendim için yaşıyordum artık, bağları koparmıştım. Kendimi, onun kadar güçlü sanıyordum üstelik.” (sayfa 73)

Kazım Işık'a olan koşulsuz aşkı onun yabancı olduğu Villa Işık'taki hayata bile tahammül etmesini sağlamış bir süre Kazım Işık'ın otoritesi altında mutlu, tutkulu bir aşk yaşamıştır. *“Gene de Villa Işık'ta mutlu bir kadın yaşardı. İstedikğine erişmiş bir kadın. Bencil, yalnız kendisi, kendi mutluluğu, sevdası için yaşayan bir kadın”.* (sayfa 437)

Kazım Işık, Macide'ye sosyete yaşamını öğretmiş, ona lüksü ve rahatlığı tattırılmış, Macide'nin sosyal becerilerinin ve dolayısıyla ilişkilerinin gelişmesinde de önemli rol oynamıştır. *“Yabancıların karşısında kirpileşmekten vazgeçmelisin artık Kazım Işık'ın karısı için korkacak, çekinecek şey mi olur!”* (sayfa 436)

Macide sevdasının esiri olmuş, Kazım Işık'ın kollarında olmayı seçerek onun gölgesinde yaşamayı da seçmiştir, aşkı için göze alamayacağı, vazgeçemeyeceği bir şey kalmamıştır.

“ Bencil bir mutluluk peşinde insanların birbirlerini ezip öldürmelerine göz yummak, aşkını koruma pahasına birçok değerini, canlıların üzerine basıp geçivermeyi kabullenmek, sorun bu aslında. “ (sayfa 409)

Aşk, Macide'nin gözlerini o kadar kör etmiştir ki ne kocasının isminin altında kalan aydın kadın karakterine ne de geçmiş yaşamında kalan ideallerine sahip çıkabilecek gücü kendinde bulamamaya başlamıştır.

“ Hüsnü Bey'i, Handan'ı, Ankara'yı, onlarla beraberken kadın özgürlüğü eşitlik üzerine yaptığımız konuşmaları anımsardım. Güçsüzlüğümün utanırdım. Karşı koyamazdım ona. Aşka yenildiğimi, özgürlüğümü kaybettiğimi kabullenirdim sessizce. Yaralar açılırdı yüreğimde. “ (sayfa 426)

Günler geçtikçe eskisi gibi dolu dizgin olmayan aşkları Macide'ye yetmemeye başlamış, Villa Işık'ta yaşadığı tutsaklık hissi onu bu evden, o adamdan günden güne daha çok uzaklaştırmıştır. Aşkla beraber tattığı mutluluk, umursamazlık, heyecan ve huzur hissi yerini korku, endişe ve huzurluğa bırakmıştır.

“Senin sandığın gibi yalnız dışıca istekler, yalnız yatak, sevişmek, yalnız o iş değil beni söyleten. Sevdaya doydum ben. En çok da yatıştığım için korkuyorum.” (sayfa 478)

Kazım Işık'ın onu aldattığını öğrenmesiyle Macide kendi ayakları üzerinde tekrardan durmaya, Kazım Işık'ın gölgesinden çıkmaya karar verir. Hala aşkının

tutsağı olsa da bunun kendisine yetmeyeceğinin, yıllarca uğraştığı inandığı ideallerin arkasında durması kendi ismiyle varolması gerektiğine karar verir.

“Bir yabancıyı seyreder gibi dünkü Macide’ye, Kazım Işık’ın tutsağı o küçük, akılsız kadına dönüyor gözlerim. Kendimden, insanlığımdan, sevdamdan utanıyorum.”(sayfa 552)

Kazım Işık’ın o ayrılmadan önce yaptığı konuşmalar ve ardından gönderdiği mektuplar, Macide’nin bir birey olarak Kazım Işık’ın gözünde yeri olmadığını anlamasını sağlamıştır.

“ ‘Seni bu hale ben koydum; benimle kadın oldun, benim çocuğuma ana olacaksın. Benimle birçok sevinçlere, tatlara eriştin, olgunlaştın, acı çektin ve sevmesini öğrendin,’ diyen kurumlu gülüşünü görür gibiyim. Gücünden, erkekliğinden nefret ediyorum onun. Beni yalnız bunlarla yenip vurduğunu bildiğim için belki de. Bizim sevdamızda aklın, inanişin saygının payı yok.İnsanı yerle bir eden gerçek bu işte.” (sayfa 566)

Kazım Işık’ı terk ederek prangalarından kurtulur Macide, Villa Işık’tan ayrılmasıyla tusaklık hissi de yerini sorumluluklarla dolu da olsa özgür bir birey olmanın hafifliğine bırakır.

Aşk, Macide’ye kadınlığını tanıtmış, karakterine ve ideallerine eskisinden daha daha da sıkı sıkıya tutunmasını sağlamıştır. Macide, aşkın ona öğrettikleri ve verdikleriyle bir kadın ve bir anne olarak hayatına devam edecektir.

3. Sınıf Farklılıkları

Sınıflı toplum yapısı özellikle insanoğlunun yerleşik hayata geçmesinden bu yana varlığını sürdürmektedir. Bu düzende çoğu zaman güç ve para sahibi kişiler toplumun en üst ve değerli görülen sınıfını oluştururken, eğitim ve ahlaki değerleri çok daha yüksek olsa dahi maddi olanakları kısıtlı olan ve bu nedenle de toplumdaki otoriteleri de daha dar kapsamlı olan kişiler orta sınıf olarak kabul edilmiştir. Yapıtta odak figür Macide'nin varoluş çabası orta sınıf ve toplumun 'kaymak' tabakası arasında geçer. Böylece toplumun birbirine hem bu kadar yakın hem de bir o kadar uzak olan kesimlerinin benzerlikleri, farklılıkları ve çatışmaları gözler önüne serilmiştir. Bu sınıf çatışması Macide'nin hem kendiyile hem de toplumla çatışmasına neden olacaktır.

3.1. Bireyin Kendiyile Çatışması

Macide, gerek ailesinin durumu gerek çocukluğunu geçirdiği ortam nedeniyle orta sınıfa mensup ancak aydın ve çağının ilerisinde okumuş bir kadındır. Annesinin çocukluğunda yalılarda yaşadığı, uzun uzun Macide'ye anlattığı zenginliği hiç tatmadığından gençliğinde toplumda eşitlik ve adalet gibi idealler uğruna ter dökmüş, Kazım Işık'a aşık oluncaya dek kendini halktan soyutlamış zengin ve soylu kesimi kendisine zıt bulmuştur.

Ahmet Işık, Macide'ye toplumun üst sınıfının o ışıltılı kapılarını aralarken, Kazım Işık onu kapıdan içeri alan isim olmuştur. Aşkını sayesinde sınıf atlayan Macide her ne kadar lüks içinde üst sınıfın kuralları altında yaşamaya başlasa da, kendini bir türlü bu kesimin bir parçası gibi hissedememiştir. Kazım Işık Macide'nin yaşadığı sıkıntıları anlayamamış ve aralarındaki sorunların temelini de bu şekilde atmıştır.

“O koca köşkün içinde odalara kapnıp saklandığımı, yeni yaşayışıma bir türlü alışamadığımı görmüyordu. Sevdami korumaya, ona olan duygularımı zedeleden, köreltip kaybetmeye çabaladığımı görmüyordu.” (sayfa 452)

Yoksulluğun, halkın adının anılmadığı, geçmişin, toplumsal sorunların hiç yaşanmamış, yaşanmıyor gibi davranıldığı sosyete yaşamına yabancı kalmıştır.

“Sosyetede yoksulluk, geçmişteki zorluklar, hatta sırasında ana baba ağza alınmazdı. Herkes anasının karnından şatafatı, mücevherleri, gösterişli varlığıyla doğmuşçasına konuşurdu.” (sayfa 425)

Macide'nin de bir parçası olduğu orta sınıf ise toplumsal sorunların bilincinde, onları düzeltmeye adanmış hayatlar sürdüğünden iki toplumsal sınıf arasındaki bu ikilem Macide'nin Kazım Işık'a olan aşkını körelten önemli faktörlerden biri olmuştur. *“Gerçekte onlarla birlikteydim, onlardan biriydim. Onu sevdiğim sürece öyle kalacaktım. Bunu bildiğim için de ona düşmandım.” (Sayfa 514)*

Kazım Işık'a göre Macide'nin Villa Işık'ın hanımefendisi gibi davranması, zevk ve sefa içinde yaşamını sürdürmesi gerektiğinden onu kendi yaşam tarzına

alıştırmaya çalışmış , ideallerinden uzaklaştırmıştır; sonuçta bunca yıl süregelen ülke sorunları bir kadın çözebilecek değildir.

“ Sen mi kuracaksın dünyanın nizamını? Yalnızlık, ölüm, adaletsiz dünya bırak bu kuruntuları. Keyfine bak, bana bırak kendini bana yaslan, gençliğinin tadını çıkar, ötesi vız gelsin sana...” “(sayfa 356)

Macide, üst sınıftan oluşan bu yeni çevresine alışmayı denemiş, aşkı için uzun süre yalnız ve bir yabancı olarak bu kesimde yaşamı sürdürmeye çalışmıştır. Onlar gibi umursamaz olmayı denemiş, gençliğinde uğruna savaşlar verdiği konular artık kendiyile çeliştiği iç savaşlara dönüşmüştür.

Ancak ne aşkı ne de yaşadığı rahat hayat onun yozlaştığını ve bir kadın, bir avukat olarak kişiliğini kaybettiğini fark etmesine engel olmamıştır. Kazım Işık'ı terkedip Ankara'ya geri döndüğünde 'kaymak' tabakanın umursamazlığına inat ideallerine daha da sıkı sarılmıştır Macide.

3.2. Bireyin Toplumla Çatışması

Işık ailesi, her türlü sorunlarını aile içerisinde tutmaya çalışır, aile bireyleri arasında her nolursa olsun gerek yalanları gerek sert savunmalarıyla sosyetenin diğer üyelerine güçlü görünmeyi amaçlar. Bu düzen sosyetedeki bir çok aile için geçerli olmakla beraber bu kesimin ikiyüzlülüğünü de gözler önüne serer. *“Serra, yakınlarını, kim olursa olsun ezdirmeyeceğini, Işık ailesine dil uzatanlara karşılığını ağır ödeteceğini göstermek istiyordu çevresine.” (sayfa 447)*

Güç beraberinde sorumlulukları ve toplumsal baskıyı da getirir, toplumun üst sınıfı gücü gücü elinde tuttuğundan kendini ve çıkarlarını korumak zorunda kalmıştır. Yalanlar, ikiyüzlülük, bencillik ve ego sosyetinin hem kılıcı hem de savaşıdır.

“ O kişilerin dalgaları, çıkarları uğruna öyle tatlılaşıp yumuşadıklarını aklıma getirmezdin. İlk zamanlarda idealist geçinen devlet adamlarının, namli politikacıların yalancı ve çıkarıcı yüzlerini, büyük bomboş sözlerin arkalarına nasıl saklandıklarını sonradan anladım.” (sayfa 449)

Güç ve zenginlik ile birlikte çıkarlar ve kişisel zevkler ön plana konulmuş bu da toplumun üst kesiminde ciddi bir ahlaki yozlaşmaya yol açmıştır. Ne aile kavramına ne özel hayata saygı duyulmuş, her şey yalnızca eğlence ve zevk amaçlı yapılmaya başlanmıştır.

Toplumun ‘kaymak’ tabakasında yaşam kişisel zevkler ve çıkarlar üzerine kuruludur, bu nedenle eğlenceler ve büyük davetler sosyete hayatının önemli birer parçasıdır. Bu gibi etkinliklerde insanlar adeta maskelerini takarak kendi yazdıkları oyunu oynamaya başlarlar. Gösteriş için kıyafetler ve mücevherler özenle seçilirken, eğlence için alkol ve kumara başvurulur.

“Durgun, ağırbaşlı gecelerimiz de olurdu. Ankaralı büyük bir devlet adamının gözlerini kamaştırmak ya da İngiltere’den, Amerika’dan, Fransa’dan gelmiş tanınmış işadamlarını ağırlamak için sabahtan başlardı Villa Işık’ta telaş. Kentin en güzel orkestrası tutulur, yardımcı garsonlar eve dolar, şampanya su gibi akardı sofralarda.

Giyeyeğimiz giysi tartışılır, takacağım mücevherleri, Kazım Işık çalışma odasındaki gizli duvar kasasını açıp eliyle seçerdi.” (sayfa 458)

Orta sınıfta ise buluşmalar küçük arkadaş çevreleri ile sade mekanlarda gerçekleşir, politika ve sanat üzerine tartışmalar yapılır, ülkede adaleti sağlamak, toplumun refah düzeyini yükseltmek gibi konular üzerine konuşulmaktadır.

Toplumun üst sınıfı elinde bulundurduğu imkanları ülkesinin menfaatine yönelik değil kendi zevkleri ve çıkarları uğruna kullanmayı seçmiş, kendini halktan soyutlayarak toplumun sorunlarını görmezden gelmiştir.

“Sen arabandan iner misin, o kötü yollarda yürümek için pis dükkanlara girer misin ki? Sen düşünür müsün, bir düzene girse işler, yardım etsen birşeyler yapsan diye?..” (sayfa 428)

Kazım Işık ve ailesinin de aralarında bulunduğu ‘kaymak tabaka’ kendini vatanından soyutlamış, batı özentisi bir hayat sürmektedir. Bu kesimin abartılmış ve yalnızca biçimsel özellikleriyle ele alınmış batı hayranlığı onların kendi halklarına yüz çevirmelerine, acımasızca ve körü körüne eleştirmelerine neden olmuştur.

“Onun deyişiyse göçebe bir sürüden başka birşey değildi Türk toplumu. Köylüyü hiç umursamazdı. Halk tabakası, Afrikalılardan geriydi. Yarım aydınlar, Avrupa’dan, Amerika’dan çaldıkları düşüncelerle köşeyi dönenler gelirdi arkadan.”(sayfa 427)

Toplumun üst sınıfında kadının da statüsü ve yaşamı orta sınıftaki kadından farklıdır. Orta sınıfta kadın ikiye ayrılır, eğitilmiş ve aydın olan kısım Macide'nin de yaptığı gibi dişiliğini arka plana atarak, bir kadın olarak toplumda ayakta durmaya çalışır, onun için kadın erkek arasında yapıca farklılıklar dışında bir farklılık yoktur bu nedenle erkek erkil olan toplumunda bile kadın-erkek eşitliği ilkesinin savunucusudur; diğer kesim ise ezilmeyi kaderi olarak görmüş, küçüklüğünde babasının daha sonra ise eşininin buyrukları altında yaşamaya boyun eğmiştir. Üst sınıfta kadın, erkeğinin gölgesi ve ismi altında yaşamayı kabullenmiş olsa da ona boyun eğmemiş, dişiliğini kullanarak erkekleri manipüle etmeyi güç ve eğlence olarak saymıştır. 'Kaymak' tabakanın kadınlarının da yaşamının merkezinde çıkarlar ve eğlence vardır.

“Kulüplerde sevgilileriyle oyun oynayıp, terzi paralarını herkesin önünde kolayca kazanan; Avrupa'da büyük kumarhanelerde mücevherleri, şıklıkları, güzellikleriyle göz kamaştırıp oyun masalarında büyük para karşılığı geceliğine adam kandıran; genç dostunu beslemek için kocamışına göz yuman; şoförünü banyoya sokup koynuna alan sosyete hanımlarının hikayelerini onlardan dinlerdim.” (sayfa 431)

Kazım Işık'a olan aşkıyla içine sürüklendiği bu hayat tarzı Macide'yi hem kendisiyle hem de toplumun üst sınıfıyla çatışma içine sokmuştur, bu nedenle Macide 'kaymak' tabakanın içinde hep bir öteki, bir yabancı olarak yaşamıştır. Bu kesime karşı olan ve Kazım Işık tarafından 'yabanıl' olarak değerlendirilen davranışları da yine ait olduğu sınıf ile bir parçası olmak zorunda bırakıldığı sınıf arasında yaşadığı çatışmalardan kaynaklanmıştır.

4. Kadın – Erkek İlişkileri

Kadın-erkek ilişkileri ve erkek bakış açısı özellikle erkek erkil olan toplumlarda kadınların karakterini, günlük yaşamlarını ve hayattan beklentilerini şekillendiren en önemli etkidir. Yapıtta, Macide'nin dönemin azınlıkta olan okumuş, idealist kadınlarından biri olarak verilmesi kadın-erkek ilişkileri üzerinden eşitlik ve varoluş sorununun incelenmesine de öncülük etmiştir.

4.1. Eşitlik Sorunu

Macide, topluma eşitliğin ve adaletin gerekliliğini göstermeyi amaçlayan bir avukat olduğundan, yaştlarının aksine evlilik ve düğün hayallerine kapılmamış, kendini erkeklerle eşit olarak görmüştür. *“Kadın demek, yalnızca erkekten, yapıcı farklı bir yaratık demektir kafamda. İşte, güçte, düşüncede pek ayırmazdım onlardan kendimi.” (sayfa 203)*

Kazım Işık ise yaşadığı toplum, sosyal statüsü ve karakteri gereği kadın-erkek eşitliğine inanmamış, kadınları hayatında kimi zaman bir zevk, eğlence kaynağı kimi zaman ise sığınacak bir liman olarak görmüştür. Onun bu inancı, bu yöndeki davranışları, Macide'nin ona olan aşkıyla birlikte ideallerinden uzaklaşmasındaki önemli etkenlerden biri olmuştur. *“Beni sevmesini bilmedin, beni hiçbir zaman anlamadın. Beni, kendi basit kadın dünyanın içine hapsetmek istedin.” (sayfa 55)*

Macide'nin değişiminin yanısıra, birlikte yıllarca onunla aynı ideallere sahip olan yakın arkadaşı Handan bile bir erkeğin sorumluluklarını hafifletmesinin huzurunu tattıktan sonra ideallerinden uzaklaşmış ve toplumda kadının arka plana

atılmasını kabullenmiş hatta suçu kadının yaratılışında bularak kadın-erkek eşitliğine dayanan davasından vazgeçmiştir.

“O kötü yalnızlık duygusunu ancak erkek yenermiş kadınlarda. Kadının kocasından aldığı güç başkaymış. Başka şeyleri de tartışıyor Handan: Kadın milletini en özgür, en inandığı yolda giderken bile bir yönden çekilmeye, güçlü bir baskının altına girmeye zorlayan yalnız gelenekler değilmiş. Erkekten ayrı yaratılışında, yapısının çürüklüğünde aramak gerekirmiş her şeyi.” (sayfa 344)

Kadının yaratılışının erkeğin gölgesi altında ona hizmet ederek yaşamaya uygun olduğunu, yaşamını kendi ayakları üzerinde kendi bireyselliği ile değil, her daim onu koruyup kollayacak, soyadı ile birlikte ayakta tutacak bir erkek muhtaçlığında olduğuna inanmaya başlamış, Macide’yi de Kazım Işık ile ayrılığı sonrasında bu şekilde teselli etmeye, onun tutsaklık hissini bastırarak kocasının yanına dönmesini sağlamaya çalışmıştır.

4.2. Varoluş Sorunu

Macide toplumun iki farklı sınıfı temsil eden Hüsnü Bey ve Işık ailesinin erkekleri tarafından baskılanmış, eleştirilmiş ve değişime yönlendirilmiştir. Macide’nin küçük yaşta babasını kaybetmesi onun diğer erkek figürler tarafından manipüle edilmesini kolaylaştırmıştır.

Toplumun aydın, kadın-erkek eşitliğine inanan orta sınıfını sembolize eden Hüsnü Bey, Macide’nin hayatında bir nevi kollayıcı ve eğitici baba rolünü üstlenmiştir. Macide’yi de bu anlayışla çağdaş ve aydın bir Türk kadını olarak

eğitmeyi amaçlamış ve toplumda varolma yolunda ona refakat etmiştir. Macide’yi yabancı dil öğrenmeye ikna etmesi, onunla çeşitli kaynaklardan derlediği makaleleri paylaşarak, onu okumaya ve düşünmeye teşvik etmesi de Hünü Bey’in Macide’yi kendi ayakları üzerinde durabilen güçlü ve aydın bir kadın yapmaya yönelik manevi destekleridir. Macide’nin kişisel ve siyasi görüşünün oluşması, toplumda kadının olması gereken yeri şekillendirmesi ve yaşam boyu gelişmeyi ilke edinmesi yine Hüsnu Bey sayesinde. Macide toplumda bir kadın karakter olarak ayakta durabilmek için güçlü bir avukat olmaya karar vermiş, *“Daha önemli şeyler vardı dünyada. Bir tanesi de yalnız başıma o erkek kalabalığının arasında girmiş olmamdı.”* (sayfa 38) kendini Hüsnu Bey’in yardımıyla gerek okuyarak gerek tartışarak sürekli geliştirmiştir.

Macide, hayatındaki güçlü kadın karakter ve onu destekleyen bir baba figürü eksikliğinden dolayı kadınlığını geri plana atmış, ancak hissettiği bu boşluk nedeniyle daha sonra ona ilgi ve sevgi gösteren erkeklerin esiri olmuş, onların gölgeleri altında yaşamaya başlamıştır.

Ali Işık ile tanışması Macide’nin hayatında bir dönüm noktası olmuş, ona sorumluluklarını hayatına zengin ve görgülü bir erkeği dahil ederek azaltabileceği refah içinde bir yaşamı tanıtmıştır. Macide, Ahmet Işık ile tanışmasıyla beraber geri plana ittiği kadınlığı ile de tanışmaya başlamış ve onunla evlenmeyi kabul etmiştir.

“Ona rastlamadan, onu sevmeden önce birgün sınırsızca dirileceğimi, kadınlığımı bulacağımı hiç düşünmememiştim. Arayıp durduğum başka şeyler vardı

bir erkekte; hayatı akıllıca paylaşma, yalnızlığımın kapısını kıran, yüreğimin boşluğunu dolduracak bir kavuşma gibi tasarlamıştım evlenmeyi.” (sayfa 444)

Baskın bir karakter olan Kazım Işık’a aşık olmasıyla, Macide kendi bireyselliğinden ve ideallerinden uzaklaşmış, kendi ayakları üzerinde durabilen güçlü bir kadın olmayı değil, Kazım Işık’ın aşık olduğu kadın, karısı olmayı yeğlemiştir. Kazım Işık, Macide’nin kadınlığını keşfinde önemli rol oynamış, onu kadın-erkek ilişkileri konusunda da eğitmiştir. Macide’nin geçmiş hayatında bu konu hakkında yeterince tecrübeli ve bilgili olmaması, Kazım Işık’ın onu kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmesine neden olmuştur. “ ‘Erkekler kadınların yalnız o şeyi değil, daha birçok şeyi ilk kez kendileri ile denemesinden hoşlanırlar da ondan kızım...’ ” (sayfa 106)

Kazım Işık’la evlenmesiyle Macide İstanbul sosyetesine katılmış böylece oradaki kadın-erkek ilişkilerini de gözlemlene fırsatı yakalamıştır. Toplumun üst kesimi kadın-erkek ilişkileri konusunda çok daha rahat, açık ve çıkarıcıdır.

Kazım Işık’ın kuzeni Serra, Villa Işık’ta geçen günlerinde Macide’nin en çok yanında olan kişidir. Serra, sosyetenin bozulmuş ahlakını ve çıkarıcı ilişkileri benimsemiş, Macide’nin aksine kadınlığını erken yaşta keşfetmiş, onu yaşamını zevk ve refah içinde geçirmek için araç olarak kullanmış, hayatındaki güçlü erkeklerin gölgesinde yaşamayı kabullenmiştir.

“ ‘Erkekleri severim ben, Kirpiciğim. Erkek gözleri, üzerimden ayrılıp uzaklaştı mı hemen boşlukta sallanmaya başlarım kardeşim. Böyleyim ben, birinin bensiz

yapamadığını, beni düşündüğünü, gece gündüz özlediğini, koşup almaya hazır olduğunu bilmeliyim. Bir kadının hayatında erkek yoksa hiçbir şey yok demektir. Kavga etmek için bile lazım. Kadın kadına kavganın tadı ne? dayak yemeli, hatta sırasında.” (sayfa 426)

Bu yaşam tarzı Macide'nin idealleriyle çatışsa da zamanla Kazım Işık'a olan aşkı onu da bu anlayışın içine sürüklemiştir.

“Gerçeği kabullenirdim: Küçük, korkak bir kadındım. Yıllarca topluluğun kadını itelediği karanlıktan çıkmaya, erkek kadın eşitliğini savunmaya çabalamıştım. Sevdaya kapılınca sifira inmiştim yeniden.” (sayfa 442)

Serra, Macide'ye kadınlığın dünyasını açmış onu bu dünyaya dahil etmek için yoğun bir çaba göstermiştir, Macide'ye makyaj yapmaktan kur yapmaya sosyete uyum sağlamaktan evin hanımı olmaya kadar her konuda rehberlik etmiştir. *“Pantolon giymekten vazgeç şekerim, erkek çocuklara dönüyorsun. Kadınlaş biraz, süslen, boyan canım” (sayfa 355)*

Kazım Işık, zaman zaman Macide'nin dünya görüşüne katıldığını belirtse de onun adına bu görüşü savunduğunu söyleyerek Macide'yi bastırması, ona sadece kadını olma rolünü bırakmıştır.

“Çıkarları için yaşayanlar, tembeller, akılsızlar, devletin kasasından yiyen hırsızlar senin nefret ettiklerin değil mi hepsi kızım? Onlara atamadığın tokatları ben atıyorum senin yerine.” (sayfa 359)

Kazım Işık'ın kardeşi Cihangir ise ağabeyinin gölgesinde kalan, çıkarları dđrultusunda sosyelinin ileri yaştaki kadınlarıyla ilişki kuran bir mirasyedi, yapıttaki kadın-erkek ilişkilerinin kilit noktalarındandır. Ağabeyi Kazım Işık'a karşı olan hırsları nedeniyle ilk olarak yengesi Nermin Hanım ile olan gönül ilişkisi daha sonra Macide'ye karşı takındığı flörtöz tavırları Macide'ye sosyetedeki kadın-erkek ilişkilerini anlamasında öncülük etmiş, Villa Işık'ta sürdürdüğü hayat konusunda gözlerini açmıştır. Macide bu yozlaşmış, duygulardan yoksun, çıkar ilişkilerine dayalı hayata ait olmadığını anlamış, kendi ideallerini anımsamış bir erkeğin gölgesinde yaşamak yerine kendi ayakları üzerinde duran güçlü bir kadın olmayı tercih ederek, ait olduğunu düşündüğü yere, Ankara'ya dönmüştür.

5. Sonuç

Peride Celal'in 'Gecenin Ucunda' adlı romanı, erkek erkil sınıflı bir toplum yapısında aşkı ve idealleri arasında sıkışmış bir kadını ele alır. Tezde odak figür Macide'nin yaşadığı bu toplumda varoluş sorunu aşk, toplumsal farklılıklar ve kadın-erkek ilişkileri olarak üç ana başlık altında değerlendirilmiştir.

Macide, kadın - erkek eşitliğini benimsemiş, kendi ayakları üzerinde duran bir birey olmayı amaçlamış ancak tüm bunların yanında kadınlığını da geri plana atmış eğitilmiş bir avukattır. Yaşadığı toplumda orta sınıf olarak değerlendirilen, ülkenin gelişmesi için idealleri ve hayalleri olan, bunun için ter döken, fikirlerini açıkça savunan kesimde yer alır. Önce Ahmet Işık'la tanışması daha sonra ise Kazım Işık'a aşık olmasıyla beraber bir yandan kadınlığını tanıırken bir yandan aşkın peşinde ideallerinden uzaklaşarak toplumun üst sınıfında, Kazım Işık'ın gölgesi altında tutsak olan Macide tüm bu düzen içinde varolma çabası içine girer. Villa Işık'ta deneyimlediği tutsaklık hissi, kaymak tabakada bir öteki olarak yaşamak ve Kazım Işık'ın gölgesi altında onun kontrolünde bir hayat sürmek zamanla Macide'nin kendisini ve Kazım Işık'a olan aşkını sorgulamasına neden olmuş, Kazım Işık'ın onu aldattığını öğrenmesi sınıf farklılıkları ve fikir ayrılıkları nedeniyle kopma noktasına gelmiş bu evliliği noktalamasına neden olmuştur. Yapıtın sonunda Macide tekrar Ankara'ya, ideallerine ve ait olduğu toplumsal kesime döner; bundan sonra Kazım Işık'a olan aşkı süresince sonucu bireyselliğin önemi kavradığından ideallerine, kişiliğine ve özgürlüğüne sıkı sıkıya bağlanmış bir anne, bir kadın olarak yaşamına devam edecektir.

Sonuç olarak Peride Celal'in 'Gecenin Ucunda' adlı yapıtında kadın–erkek eşitliğine, adalete ve bireyselliğe inanmış bir kadının varoluş çabası ve içinde toplum ve statüde bir kadın olarak gelişimi irdelenmiştir.

6. Kaynakça

1. Celal, Peride. *Gecenin Ucunda: Roman*. İstanbul: Can Yayınları, 2.Basım, Mart 2013.